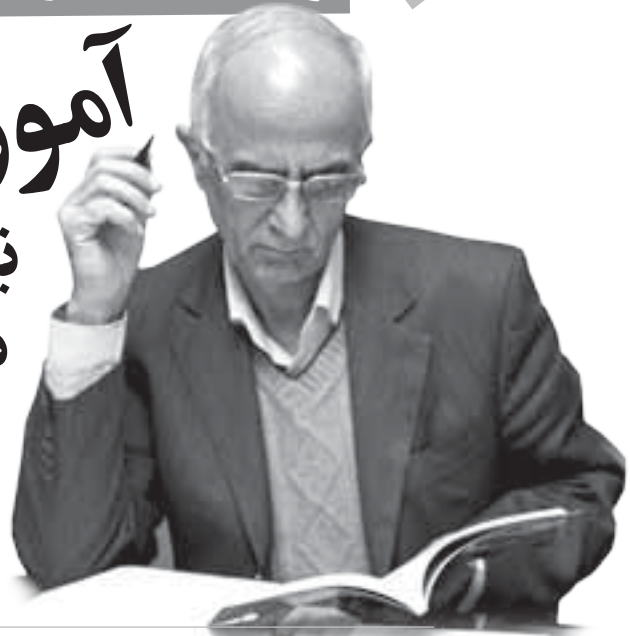

در گفت وگو با دکتر سیاوش شایان
مؤلف کتاب‌های جغرافیا عنوان شد:

آموزش جغرافیا نیازمند تألیف است نه ترجمه

● یاسمن محمودی

اشاره

سیاوش شایان در سال ۱۳۳۳ در شهر نهاوند به دنیا آمد. در رشته جغرافیای طبیعی تحصیلات آکادمیک را دنبال کرد و با اخذ دکترای ژئومرفولوژی، از دانشگاه تهران فارغ التحصیل شد. وی از سال ۱۳۷۰ با تربیت معلم تهران و از سال ۱۳۷۵، به عنوان استاد مدعو، با گروه جغرافیای «دانشگاه تهران»، همکاری خود را آغاز کرد. هم‌اکنون نیز عضو هیئت علمی «دانشگاه تربیت مدرس» است. شایان ضمن ارائه مقالات تخصصی در همایش‌ها و سمینارهای گوناگون، آثاری نیز به رشته تحریر درآورده و با توجه به همکاری نزدیکی که با نشریات تخصصی داشته، برخی مقالات خود را در این نشریات به چاپ رسانده است.

دکتر شایان به عنوان کارشناس برنامه‌ریزی و تألیف کتابهای درسی جغرافیا با «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» همکاری دارد. او همچنین از سال ۱۳۷۵ به عنوان مدیر داخلی مجله «رشد آموزش جغرافیا» کار خود را آغاز کرد و اکنون سردبیر این مجله است.

دو کتاب او به نامهای «چین و محصولات انباری» و «زمین سیاره نازنین»، در اولین «جشنواره کتابهای آموزشی رشد» در سال ۱۳۷۹ برنده جایزه ویژه

داوران شد. همچنین، اثر دیگرش به نام «مسائل جهان امروز از دیدگاه جغرافیا»، به عنوان کتاب برگزیده پنجمین جشنواره کتابهای آموزشی رشد در سال ۱۳۸۴ انتخاب شد.

■ ایده اولیه تألیف کتاب از طرف چه کسی ارائه می‌شود؟

گاهی ایده‌هایی برای تألیف سفارش داده می‌شوند که ناشر و نویسنده با مشورت یکدیگر نکاتی را به آن اضافه می‌کنند تا سرانجام عنوان تألیف مشخص می‌شود. «زمین، سیاره نازنین»، «مسائل جهان امروز از دیدگاه جغرافیا» و «راهکارهای آموزش جغرافیا»، از جمله کتابهایی هستند که من تألیف کرده‌ام و ایده اولیه تألیف آنها از طرف نویسنده به ناشر ارائه شده است. به نظر بنده، علت تألیف این کتابها آن بود که جای چنین بحثهایی بین کتابهای ما خالی بود و یا باید بیشتر به آنها پرداخته می‌شد.

■ به نظر شما نقاط قوت کتابهای شما چه بوده است که در جشنواره کتابهای آموزشی رشد برگزیده شده‌اند؟

استفاده از زبان خاص در تألیف، دلیل برگزیده شدن کتابهایم در جشنواره بوده است. استفاده از جمله‌های کوتاه، طنزآمیز، کودکانه و نوشتن شعرهایی مرتبط با موضوع، این کتابها را خواندنی‌تر کرده است. همچنین، سازمان‌دهی مناسب مطالب و زبان قابل فهم برای مخاطبان کودک را می‌توان مهم‌ترین نقاط قوت این کتابها شمرد. سفارش بنده به نویسندگان کودک و نوجوان این است که کودک درون خود را سرحال و زنده و پویا نگه دارند. این امر به سن و سال نویسنده ارتباطی ندارد، بلکه نویسنده در هر سنی که باشد، باید مانند مخاطبان این کتابها کنجکاو باشد و شیطنت داشته باشد. مطالب کتاب باید پاسخ‌گوی سن مخاطبانش باشد.

■ استقبال از کتابهای جغرافیا در جامعه چگونه است؟

متأسفانه در کشور ما کتاب درباره جغرافیا بسیار اندک است. اگر نیازهای جامعه را با آن چه در جامعه وجود دارد بخواهیم از لحاظ پوشش‌دهی مقایسه کنیم، شاید به ده درصد هم نرسد. کتابهای جغرافیا به دو دسته تقسیم می‌شوند: یک دسته از کتابها به برداشت ذهنی سنتی مردم از جغرافیا پاسخ می‌گویند که فکر می‌کنند کتاب جغرافی از پایتختها، قاره‌ها و کوه‌ها کشورهای جهان می‌گوید و آن‌را برای حل جدول مطالعه می‌کنند. در حالی که در آموزش جدید جغرافیا، کتابهای درسی جغرافیا بیشتر به اصول و قوانین حاکم بر محیطهای جغرافیایی و مسائل زیست محیطی جهان کنونی می‌پردازند. در واقع، یکی از وظایف جغرافیا آگاه کردن مردم از وضعیت زیست محیطی در مقیاسهای کوچک، مانند محل زندگی افراد تا کشور و مسائل جهانی است. اگر برداشت از کتابهای جغرافیا، نگاه دوم باشد و نگاه سنتی اول را نادیده بگیریم، کتابهای مناسب در زمینه

کتابهای مناسب در زمینه جغرافیا بسیار کم داریم و اغلب کتابهای موجود کتابهای دانشگاهی یا ترجمه‌ای هستند

جغرافیا بسیار کم داریم و اغلب کتابهای موجود، کتابهای دانشگاهی یا ترجمه‌ای هستند.

■ چگونه می‌توان فرهنگ مطالعه و یا دانش جغرافیا را در جامعه بالا برد؟

کشور ما به انتشارات تخصصی جغرافیا نیاز دارد. ناشران اگر کار را تخصصی کنند، بازدهی مطلوبی خواهد داشت. دیدگاه دوم، یعنی مسائل زیست محیطی جهان امروز را هم اگر بخواهیم به مردم بیاموزیم و آنها را آگاه کنیم، به انتشارات خاصی در این زمینه نیاز داریم. مردم به غیر از مسائل زیست محیطی باید اصول و قوانین جغرافیایی را نیز بیاموزند. برای مثال، وقتی زلزله اتفاق می‌افتد، آن را از دیدگاه زمین‌شناسی اجتماعی تحلیل می‌کنند، و کتابهایی در این زمینه وجود دارد.

کتاب‌های
ترجمه‌ای بیشتر با
کتاب‌های درسی کشورهای
بیگانه مطابقت می‌کنند، به این
دلیل باید کتابهای تألیفی را در
اولویت قرار دهند و نویسندگان
را به تألیف تشویق کنند نه
ترجمه

ولی کتابی وجود ندارد که مردم را از لحاظ جغرافیایی برای وقوع زلزله، توجیه کند تا بدانند زلزله چرا، چگونه و کجا اتفاق می‌افتد. برای سیل، حرکت‌های دامنه‌ای و نوسان آب دریا نیز کتاب مفید و جامعی وجود ندارد. منظور من نیز از انتشارات تخصصی در زمینه جغرافیا همین موارد است. انتشاراتیها بدانند که مردم علاقه دارند به طور تخصصی، درباره مناطق جغرافیایی جهان، قوانین جغرافیا، طوفانها و ... بدانند.

■ اگر به گذشته برگردید، مجدداً مسیر زندگی‌تان را جغرافیایی

انتخاب می‌کنید؟

من در انتخاب این رشته شک و تردیدی نداشتم و در حال حاضر پس از سالها تحصیل در این رشته، متوجه شده‌ام که جغرافیا با علائق من تطابق دارد. دلیل برای انتخاب این رشته کسب درآمد نبوده است. جغرافیا رشته‌ای علمی است که با مطالعه آن، دید تازه‌ای نسبت به جهان پیدا می‌کنیم. این رشته وسعت دید مرا افزایش داد. وسعت نظر از این حیث که غیر از ما، انسانها و فرهنگهای متنوع دیگری هم وجود دارند که روی کره خاکی زندگی می‌کنند. جغرافیا وظیفه دیده‌بانی جهان امروز را برعهده گرفته است، و جغرافی‌دان رصدکننده و دیده‌بان زمین به شمار می‌رود.

■ آیا بعد از چاپ کتابهایتان به اهداف ماقبل تألیف رسیده‌اید؟

هر نویسنده‌ای قبل از تألیف هدفهایی دارد که ممکن است فرهنگی، رشته‌ای و یا اقتصادی باشد. شاید یکی از مواردی که باعث شده است تا حدودی موفق شوم، این است که هیچ‌گاه کتاب و یا مطلبی را با هدفهای اقتصادی ننوشته‌ام، بلکه هدفهای فرهنگی و علمی را مدنظر داشته‌ام. دوست داشته‌ام که مردم، معلمین، دانش‌آموزان و دانشجویان درباره مطالبی که در کتابهایم آورده‌ام، بدانند.

استفاده از مطالب کتاب و یا ذکر منبع از تألیفهای من در کتابهای گوناگون را، نشانه مفید بودن کتابهایم می‌دانم. گاهی هم در برنامه‌ریزیهایی که برای آموزش جغرافیا صورت می‌گیرد، نگاه و نگرشی را که در کتابهای من وجود داشته است، به کار گرفته‌اند. در کل به طور نسبی به هدفهای

خود رسیده‌ام و احساس موفقیت می‌کنم.

■ چه انتظاراتی از جشنواره رشد دارید؟

جشنواره رشد دارای ضوابط و معیارهای مشخصی است. علاوه بر این که داوران براساس تجربه و نگاه تخصصی عمل می‌کنند، بیشتر تصمیم‌گیریه‌ها براساس معیارهای مشخص است. گروه دآوری از افراد باتجربه تشکیل شده‌اند. دآوری در این جشنواره روندی مطلوب و منطقی دارد. امیدوارم که این جشنواره همچنان ادامه پیدا کند و کتابهای برگزیده به عنوان الگو مورد استفاده قرار بگیرند و کتابهای جدید را براساس نیاز دانش آموز و الگوگیری از این کتابها تألیف کنند.

■ آیا برگزیده شدن کتابهای شما در جشنواره کتاب رشد، تأثیری در فروش آنها داشته است؟

این سؤال را می‌توان از انتشاراتیها پرسید که آیا معرفی کتاب و برگزیده شدنش، در فروش آن تأثیری دارد یا خیر. و یا می‌توان از طریق کتابخانه‌هایی که کتابها را امانت می‌دهند، جویا شد. افزایش شمارگان راه دیگر رسیدن به این موضوع است.

بخش اعظم کتابهای مرا «انتشارات مدرسه» چاپ کرده است. این انتشارات زمانی وظیفه خودش می‌دانست که کتابهای کمک‌آموزشی چاپ کند، ولی بعدها به سراغ کتابهای کار رفتند که وابستگی بیشتری به کتابهای درسی دارد. شاید کتابهای کمک‌آموزشی سودآوری کمتری نسبت به کتابهای کار دارند. اگرچه ما انتظار داریم یک ناشر دولتی وابسته به آموزش و پرورش و فرهنگی، فرهنگ جامعه را در نظر بگیرد، نه اقتصاد را. قرار بود انتشاراتیهای دیگر دنباله‌روی انتشارات مدرسه باشند، اما در حال حاضر برعکس شده است.

کتابهایی که بنده تألیف کرده‌ام، در زمره کتابهای علمی قرار می‌گیرند. کتابهای علمی را می‌توان به دو گروه تقسیم کرد: ترجمه‌ای و تألیفی. متأسفانه تعداد کتابهای گروه دوم، یعنی ترجمه‌ای بیشتر است. ترجمه باید باشد، اما به کتابهایی درباره فرهنگ و شرایط کشورمان نیز به شدت نیاز داریم. کتابهای ترجمه‌ای بیشتر با کتابهای درسی کشورهای بیگانه مطابقت می‌کنند، به این دلیل باید کتابهای تألیفی را در اولویت قرار دهند و نویسندگان را به تألیف تشویق کنند نه ترجمه.

